

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.4, maj 2014

Indledningen er redigeret af Klaus Nielsen og Else Riisager

Tilsyn ved dr.phil. Flemming Lundgreen-Nielsen

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktcommentarer, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

Indledning til

“Villemoes” , *De Snekker mødtes i Kvæld paa Hav,* “Et Par Ord angaaende Revselsen i Politivennen No. 620”

og “Kommer hid, I Piger smaae!”

ved Holger Berg

Indhold

- 1 Karakteristik
- 2 Træfningen ved Sjællands Odde
- 3 Digtenes sociale og biografiske baggrund
- 4 Digtet “Villemoes”
- 5 Mindestøtten på Odden Kirkegård
 - 5.1 Et bestillingsarbejde
 - 5.2 Datering
 - 5.3 Modtagelse
- 6 Digtet “Kommer hid, I Piger smaae!”
 - 6.1 Rahbeks Mindesange
 - 6.2 Modtagelse
- 7 Willemoes-digtene og deres efterliv
- 8 Anvendt litteratur

1 Karakteristik

Søløjtnanten Peter Willemoes blev berømt for sin indsats i to kampe under

Englandskrigene, nemlig Slaget på Reden (1801) og træfningen ved Sjællands Odde (1808), hvor han faldt. Willemoes' bedrifter gjorde stærkt indtryk på Grundtvig, som i de efterfølgende tre år beskrev dem flere gange. De tekster, der omtales her, er tre digte, hvoraf det ene er en indskrift på en mindestøtte, samt et indlæg i en avisdebat angående indskriften. Digtene gennemgås efter deres udgivelsesdato. Først skal deres historiske anledning og baggrund samt Grundtvigs forhold til Willemoes dog opridses.

2 Træfningen ved Sjællands Odde

Efter Københavns bombardement i september 1807 konfiskerede briterne i oktober den dansk-norske flåde, som lå ved Holmen. Tabet af flåden var et militært og moralsk nederlag for danskerne, men den britiske kontrol af farvandet var endnu ikke sikret helt. Tre skibe havde befundet sig i norsk farvand og var undsluppet briterne, og blandt dem var linjeskibet Prinds Christian Frederik det største.

Sidste etape i en længere jagt på Prinds Christian Frederik endte den 22. marts 1808 ved Sjællands Odde. Efter en blodig kamp mod den britiske overmagt satte kaptajn Carl Jessen sit skib gå på grund. Dermed undgik han, at også hans skib blev erobret. “Et *saadant* Nederlag er den største Seier, Danske Søkrigere nogensinde kunde tilkjæmpe sig”, skrev *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*, og avisen uddybede: “Frugterne af Britternes blodigste Anstrængelse var et ødelagt Skrog. [...] Nu først vil Britanniens Røverskare lære ret indsee, hvad der udkræves til at kjæmpe med Danske Orlogsmænd i ærlig Kamp” (“Breve til en Ven paa Landet”, 29. marts 1808, sp. 764).

Efter kampen var der på dansk side rigeligt med helte at fejre. Som skibets øverstbefalende modtog Jessen størst anerkendelse, og begivenheden omtaltes som “Den jessenske Træfning”. Hans søster Juliane Marie Jessen offentliggjorde et digt til broderens ære, og så sent som 9. maj optrykte *Ny danske Tilskuere* endnu et hyldestdigt (Jessen 1808; Høegh-Guldberg 1808). På den baggrund er det værd at overveje, hvorfor det var løjtnant Willemoes, der senere blev kendt som helten fra Sjællands Odde.

3 Digtene sociale og biografiske baggrund

Willemoes blev berømt efter Slaget på Reden i 1801 (Bruun 1882). Berømmelsen viste, at den militære hæder ikke længere var forbeholdt adelige feltherrer. Nu kunne også officerer af borgerlig herkomst og af lavere rang fejres som helte. Nationens kræfter kunne bedst mobiliseres, hvis Danmark lig Frankrig og England “aabnede Ærens Tempel for alle Classer, og med lige Villighed rakte enhver udmærket Fortieneste Udødelighedens Krands”, mente historikeren Laurids Engelstoft (1808, s. 266). Et typisk eksempel herpå var den første tildeling af Dannebrogordenen til borgerlige i 1809, hvad Grundtvig fejrede i digtet “Saga om Nor og hans Æt” 1809 (se [indledningen hertil](#)).

Udover den sociale baggrund har Grundtvigs digte også en biografisk baggrund: Willemoes var i efteråret 1807 udstationeret på Langeland for at hjælpe med at

transportere tropper til Lolland. Grundtvig havde meldt sig som feltpræst ved Langelands Landeværn og mødte Willemoes på det militære hovedkvarter, Tranekær Slot (se [punktcommentaren til digtet "Willemoes"](#)).

4 Digtet "Willemoes"

Da Willemoes døde, boede Grundtvig endnu på Langeland som huslærer. I "Willemoes", som offentliggjordes den 26. maj 1808, beskriver Grundtvig i de første fem strofer, hvordan nyheden nåede ham; derpå følger en levnedsskildring og lovsang. Ængstelsen under kampene og den umiddelbare reaktion på nyheden om deres udfald har "Willemoes" til fælles med andre digte over træfningen (Jessen 1808; Høegh-Guldberg 1808). Mere særpræget er digtets norrøne tone, især verslinjerne indskudt i strofe 3. Norrønismene gjorde det også nødvendigt at indføje forklarende fodnoter. De stilistiske virkemidler gennemgås hos Flemming Lundgreen-Nielsen (1980, s. 235-238).

Digtet blev trykt i Knud Lyne Rahbeks *Ny danske Tilskuer*, og Grundtvigs lyriske ambitionsniveau passede i og for sig fint til tidsskriftet (se [beskrivelsen af tidsskriftet i tekstredøgørelsen](#)). Rahbek foretrak selv enklere, slagkraftige krigssange, men han var i bekneb for bidrag og havde måneden forinden efterspurgt et værdig "Æreminde" over Willemoes og de øvrige faldne helte (*Ny danske Tilskuer* 1808, 7. april, s. 192).

5 Mindestøtten på Odden Kirkegård

5.1 Et bestillingsarbejde

Indskriften på mindesmærket på Odden Kirkegård, *De Snekker mødtes i Kveld paa Hav*, var et bestillingsarbejde. Lorentz Friberg, der var beslægtet med Grundtvig, bad ham forfatte indskriften. Friberg var kaptajn i flåden og havde før doneret til patriotiske formål, men der var også en nærliggende grund til at bekoste mindesmærket. Siden 1801 havde Friberg været medejer af godset Annebjerggård ved Nykøbing Sjælland, og han stod til at overtage det helt. Ved at rejse mindestøtten på Odden Kirkegård markerede Friberg sig på enen som patriotisk godsejer.

5.2 Datering

Friberg forhandlede allerede i maj og juni 1808 med kongen om mindesmærket (Friberg 1930, s. 67 f.). Det formodes i forskningen, at et tidligt udkast til indskriften kan være skrevet kort tid efter. Det udaterede udkast er samtidigt med en anden indskrift, som Friberg bad Grundtvig skrive (Albeck 1934, s. 9-12). Den endelige indskrift til mindestøtten forfattede Grundtvig efter eget udsagn i "Efterhøsten 1809", dvs. i det sene efterår (*Kvædlinger* 1815, s. 153).

5.3 Modtagelse

Mindesmærker var ret bekostelige og der var mangel på kyndige kunstnere (Kryger 1991). Fribergs mindestøtte cementerede dermed hans anseelse i hovedstaden, hvor den blev udført og var færdig i marts 1810. Mindestøtten er tilmed nævnt på Fribergs

egen gravsten (Helweg & Nielsen 2010, s. 518, Afdeling F, nr. 133).

Før transporten til Odden blev mindestøtten udstillet på Frederikskirkens (Marmorkirkens) byggegrund. Kongen inspicerede støtten den 4. marts (*Dagen* 1810). Tretten dage efter blev den set af Grundtvig og hans ven, Christian Molbech. I et brev roste han Grundtvigs digt, men tog afstand fra støttens udformning ved at spørge, “om ikke en nordisk Bautasteen af værdig Størrelse og Form, havde været et mere passende Minde over nordiske Helte, end denne romerske Colonne” (Borup 1954, s. 43). I disse år var et nordisk formsprog ved at vinde frem på sådanne gravmæler (Kryger 1985, s. 74 og 228). Mindestøttens sindrige symbolik gennemgås i *Danmarks Kirker* (Johannsen & Jørgensen 1990).

Mest strid vakte dog stavfejlene i indskriftens personnavne. Bladet *Politivennen* bragte den 17. marts 1810 en anonym “Revselse til Hr. Grundtvig for hans skødesløse Omsorg for at bevare de Heltens Navne, der faldt paa Skibet Prinds Kristian” (se afskriften i Begtrup 1906, s. 178 f.). Grundtvig afviste ugen efter kritikken. Hans replik “Om Revselsen i Politievennen” klarlagde arbejdsfordelingen ved indgravningen samt stavfejlene i de tilgængelige kilder.

6 Digtet “Kommer hid, I Piger smaae!”

6.1 Rahbeks *Mindesange*

Digtet “Kommer hid, I Piger smaae!” med den egentlige titel “Kiækheds Erindring, Willemoes” udkom den 27. oktober 1810 i Knud Lyne Rahbeks *Danske og norske historiske Mindesange*. Den alsidige Rahbek skrev og udgav blandt meget andet patriotiske sange. I 1810 havde han sat sig for at udgive sange egnet til undervisningen i fædrelandets historie. Rahbeks *Mindesange* skulle supplere Ove Mallings standardværk om *Store og gode Handlinger af Danske, Norske og Holstenere* (1777). Sådanne mindesange havde Laurits Engelstoft efterspurgt i sine *Tanker om Nationalopdragelsen*. Mindesange over en betydningsfuld begivenhed eller en afdød kunne give historieundervisningen “mere Liv og efterlade mere Indtryk”, men de måtte ikke være så voldsomme som tidens krigssange (Engelstoft 1808, s. 96). Rahbek forsynede hver af de 32 sange med en lærerig overskrift og indledning.

Grundtvig var velkendt med Engelstofts tanker, da denne var Grundtvigs forgænger som historielærer ved Schouboes Institut og her havde indført sang i historietimerne (Nygård 1880, s. 43-46). Rahbek bad Grundtvig om lov til at genoptrykke en redigeret udgave af “Willemoes” fra 1808 i sin samling (Rahbek 1810, s. V). Grundtvig indså nok, at dette norrøne digt hverken egnede sig til sang eller skolebrug og sendte et andet, mere pædagogisk digt “Kommer hid, I Piger smaae!” til samlingen. Dette digt kan allerede være skrevet i 1808 (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 345).

6.2 Modtagelse

Rahbeks udgivelse fik en udførlig omtale i *Dansk Litteratur-Tidende* (1811), tidens førende blad for anmeldelser. Foruden påtale for læse- og sætterfejl fik flere sange

æstetisk kritik. Den anonyme anmelder gik nærmere ind på de sange, som var nyskrevet til samlingen. Grundtvigs sang fik ros og hele seks strofer blev citeret (se [faksimiler af s. 254-256](#)).

7 Willemoes-digtene og deres efterliv

Digtene og de bevarede udkast er blevet brugt til at beskrive udviklingen i Grundtvigs stil (Albeck 1934). Sammenlignet med 1808 slog Grundtvig i 1810 langt folkeligere toner an. “Kommer hid, I Piger smaae!” og læsningen af de øvrige mindesange i Rahbeks samling foranledigede i efteråret 1810 Grundtvig til at forfatte endnu to digte om Willemoes i folkevisestil. Han udgav disse i sin egen digtsamling fra 1810 (se [indledningen til *Idunna*](#), afsnittet “Sagakvad”).

Af Grundtvigs digte om Willemoes fik “Kommer hid, I Piger smaae!” ubetinget mest opmærksomhed. Dette afspejles ikke mindst af digtets mange genoptryk (en udførlig liste findes i [tekstredøgørelsen](#)). Allerede i de første år vandt digtet indpas i undervisningen, og det blev eksempelvis optaget i andenudgaven af Platous *Læse- og Declamations-Øvelser* (1813, s. 121-127). Digtet blev snart anvendt som en sang. I 1818 skrev en musiklærer ved Jonstrup Seminarium den første melodi, som siden blev glemt (Andersen & Zinck 1819; Muldvad 1982). A.P. Berggreens melodi fra 1835 blev udbredt, men størst genklang fandt Weyses melodi fra 1837. Den 17. oktober 1838 blev “Kommer hid, I Piger smaae!” sunget som fællessang til Weyses melodi under Grundtvigs foredragsrække *Mands Minde* (Grundtvig 1877). Denne afsyngning regnes som den folkelige sangs fødsel, og den nye tradition blev gennem 1840'erne plejet i Grundtvigs Danske Samfund og de tilknyttede visebøger (*Viser og Sange for Danske Samfund* 1840-1842; Boisen 1849; Clausen 1975, s. 149).

Grundtvigs digt var afgørende for, at Willemoes for eftertiden blev Englandskrigenes bedst kendte helt. Grundtvigs sørgekvad over den i samtiden mindst ligeså kendte hertug Christian August gled derimod i baggrunden (se [indledningen til *Sørgekvad 1810*](#)).

Mindestøtten på Sjællands Odde forsvandt dog hurtigt ud af den københavnske (og dermed den nationale) kulturelle bevidsthed. “Sjællands Odde” var “en Egn, som kun besøges lidt af Tourister” (“Et Monument paa Oddens Kirkegaard” 1862, s. 303). Blandt lokale var “Pietetsfølelsen for Heltenes Minde [...] ikke større, end at Graven forfaldt” (Giødesen 1883, s. 392). Når Grundtvigs indskrift blev nævnt, citeredes den tilrettede tekst fra digtsamlingen *Kvæddinger* (1815, s. 152 f., fx. Rahbek 1829, s. 256 f.). Mindestøtten blev dog restaureret i 1879 og fandt igen større bevågenhed efter jubilæet i 1883, hvor Willemoes' 100 årsdag blev fejret.

8 Anvendt litteratur

- Albeck, Gustav (1934) “N.F.S. Grundtvigs Digtning om Peter Willemoes” i *Fem danske Studier tilegnet Vilh. Andersen. Den 16. Oktober 1934*, s. 5-24. København.
- Andersen, Rasmus & H.O.C. Zinck, udg. (1819) *Melodier til O. D. Lütken's*

Huus- og Skole-Sangbog udsatte trestemmigt for Sang, af R. Andersen, Lærer ved Seminariet paa Joenstrup; gennemsete og rettede af Professor O. Zinck. København. Anvendt i den digitaliserede udgave http://img.kb.dk/ma/div/lytken_mel.pdf.

- Begtrup, Holger (1906) "To Indskrifter af N.F.S. Grundtvig" i *Tidsskrift* 2, s. 177-181. Kolding.
- Boisen, Peter Outzen udg. (1849) *Nye og gamle Viser af og for Danske Folk, samlede og udgivne*. København.
- Borup, Morten (1954) *Christian Molbech*. København.
- "Breve til en Ven paa Landet" (1808) i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*, nr. 49, 29. marts, sp. 759-765. København.
- Bruun, Christian (1882) *Admiral Lord Nelson og Peter Willemoës*. København.
- Clausen, Karl (1975) *Dansk Fællessang gennem 150 år*. København [1958].
- *Dansk Litteratur-Tidende* (1811) Anmeldelse af *Danske og Norske historiske Mindesange*, nr. 14, s. 209-220; nr. 16, s. 254-256. København.
- *Dagen* (1810), 6. marts. København.
- Engelstoft, Laurids (1808) *Tanker om Nationalopdragelsen betragtet som det virksomste Middel til at fremme Almeenaand og Fædrelandskiærlighed*. København.
- "Et Monument paa Oddens Kirkegaard" (1862) i *Illustreret Tidende*, nr. 142, 15. juni, s. 303 f. København.
- Fribert, Vilhelm (1930) *Optegnelser i Anledning af Hundretdaarsdagen for F.W. Trojel Fribert's Fødsel. 1810-1910*, udg. af Hertha Fribert. København.
- Giødesen, P.F. (1883) "Peter Willemoës 1783-1883" i *Illustreret Tidende*, nr. 1232, 6. maj, s. 389-393. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1809) "Saga om Nor og hans Æt. Med et Kvad til mit Fædreland den 28 Jan. 1809" i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*, nr. 32, 28. januar, s. 497-510. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1810) *Sørgekvad ved Prinds Kristians Død*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (u.å.: 1810) *Idunna En Nytaarsgave for 1811*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1815) *Kvædlinger eller Smaakvad*. København.

- Grundtvig, N.F.S. (1877) *Mands Minde 1788-1838. Foredrag over det sidste halve Aarhundredes Historie, holdte 1838* udg. af Svend Grundtvig. København.
- Helweg, Stine & Marianne Linnée Nielsen udg. (2010) *Assistens 250*. København.
- Høegh-Guldberg, Frederik (1808) "Til Carl Jessens Huustro [Din Gisning saae den fiendske Kugles Ram]" i *Ny danske Tilskuer*, 9. maj, s. 289-291. København.
- Jessen, Juliane Marie (1808) *Ved Tidenden om min Broder Capitain Jessens Kamp med de Engelske paa Orlogskibet Prinds Christian Fredrik*. København.
- Johannsen, Hugo & Marie-Louise Jørgensen (1990) "Odden Kirke. Ods Herred" i *Danmarks Kirker 1-33f.*, bind 4: *Holbæk Amt*, s. 2087-2117. København.
- Kryger, Karin (1985) *Allegori og Borgerdyd. Studier i det nyklassicistiske gravmæle i Danmark 1760-1820*. København.
- Kryger, Karin (1991) "Dansk identitet i nyklassicistisk kunst. Nationale tendenser og nationalt særpræg 1750-1800" i *Dansk identitetshistorie*, udg. af Ole Feldbæk, 1-4, bind 1: *Fædreland og modersmål 1536-1789*, s. 231-418. København.
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1980) *Det handlende ord. N.F.S. Grundtvigs digtning, litteraturkritik og poetik 1798-1819*. København .
- Malling, Ove (1777) *Store og gode Handlinger af Danske, Norske og Holstenere*. København.
- Muldvad, Johs. (1982) "Om nodematerialer fra Jonstrup Seminarium og deres anvendelse 1811-1851" i *Dansk årbog for musikforskning*, 13, s. 43-71. København.
- Nygård, Frederik (1880) *Det schouboeske Institut og N. F. S. Grundtvigs lærervirksomhed sammesteds. Et tidsbillede*. København.
- Platou, Ludvig Stoud udg. (1813) *Dansk Chrestomathie eller Læse- og Declamations-Øvelser for Ungdommen [1806]*. Christiania.
- Rahbek, Knud Lyne udg. (1808) *Ny danske Tilskuer*, 7. april. København.
- Rahbek, Knud Lyne udg. (1810) *Danske og Norske historiske Mindesange, samlede og med oplysende Indledninger udgivne*. København.
- Rahbek, Knud Lyne udg. (1829) *Sømands Tidsfordriv, eller ny Samling af Orlogs- og Sømandssange; udgiven, og ledsaget med historiske Oplysninger*. København.

- “Revselse til Hr. Grundtvig for hans skødesløse Omsorg for at bevare de Hertes Navne, der faldt paa Skibet Prinds Kristian” (1810) i *Politivennen*, hæfte 620, s. 10823-10825. København.
- *Viser og Sange for Danske Samfund* (1840-1842) hæfte 1-4. København.
- Weyse, C.E.F. (u.å.: 1837) *Ni Sange med Accompagnement af Pianoforte componerede og Hr: Dr: Heinrich Marschner Kongelig Hanoversk Hofcapelmester venskabeligst tilegnede*. København.